

Text de la presentació de *Ferments*,
documental i discs de Miquel Brunet,
4 de juny del 2015

per Nicolau Dols

Degà de la Facultat de Filosofia i Lletres de la UIB
Membre de la Secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

Prepar aquestes paraules en un estat d'enervació. Xapada la pantalla entre el vídeo *Ferments* i el document que escric de qualsevol manera, em deix dur. Em vénen només frases, llampecs, polsacions que un dia, amb calma, ordenaré. Quan ja seran records, només, i no vivències.

Cap essència, només viure, només existir. En qualche moment els fermentadors reflexionen sobre els mals de la cultura entesa com a objecte. Deixem-ho córrer, però que corri de veres:

*En cercles lluminosos se concentren
l'amor, la veu, les primaveres altes.
Tradició no és deixar rames mortes
sobre els altars, mentre la ronda avança.
Tradició és coronar oliveres.
Que el tronc sonor deixi un adéu perfecte.
I torni a començar el rondel claríssim
la mateixa verdor, pro més infanta, diu Blai Bonet.*

Pens ara, qui sap per què, en una frase. Em vénen al cap les paraules «Aquí caic, aquí m'aixec»: conformen aquesta frase feta que s'ha dit a Mallorca, en català, durant més de set-cents anys, que surt als escrits de Ramon Llull així talment, en català. No penseu que ho hagi dit per insultar-vos la intel·ligència. D'això ja n'hem tengut a bastament. Ho dic només com a desgreuge. Hi torn: «Aquí caic, aquí m'aixec» té per a mi tots els sentits possibles perquè no hi ha sentit sense moviment ni sense imperfecció.

Som lingüista, som traductor. Sé que l'única traducció perfecta és la no traducció, deixar les coses com estan, no incidir-hi, deixar que es podreixin lentament dins l'oblit. És la perfecció definitiva, la magnífica perfecció de la mort. Deixem, però, que això ens ocorri. Asseguem-nos dins el silenci. És el wuwei, la no-acció. Segons una de les doctrines més antigues de la terra, anomenada amb tota raó "el camí", aquest és precisament el camí que cal fer per combregar amb el món. És el camí de la congruència perfecta, el de la integració fractal en la fluïdesa del món. Tot sistema autoregulat tendeix al caos, però és al caire del caos allà on es mostra més actiu i on és capaç de descobrir nous espais per a la seva expansió fractal. Perdonau-me, però la reflexió no és meva, és de Jones & Culliney («The fractal self and the organization of nature»), que segueixen Mandelbrot i la visió de l'univers com una successió inconsútil de dimensions. És una lectura que em va ajudar a comprendre conceptes com el geni, l'alteritat, la relació de l'individu amb la comunitat i amb la tradició. Aquests dies hi he tornat amb ganes. Només us diré una cosa: quan qualcú us digui «Només podeu triar entre jo i el caos», contestau sempre, segurs, sense pensar-hi «Volem el caos! Volem el caos! Volem el caos!», i tantes de vegades com faci falta fins que el caos us faci lliures i us posi en moviment. Serà un moviment natural, necessari, que us

portarà cap a nous espais d'integració fractal, cap a nous espais de creació. Sentireu en aquesta pel·lícula en Toni Artigues reflexionant amb paraules de Miquel Bauçà que la identitat, i en el nostre cas la catalanitat, no és cercada, sinó que ha de ser assumida com assumim el fetge que tenim. És per necessitat, que fluïm amb el món.

ASSUMIRÀS la veu d'un poble
i serà la veu del teu poble,
i seràs, per a sempre, poble,
i patiràs, i esperaràs,
i aniràs sempre entre la pols,
et seguirà una polseguera.
I tindràs fam i tindràs set,
no podràs escriure els poemes
i callaràs tota la nit
mentre dormen les teues gents,
i tu sols estaràs despert,
i tu estaràs despert per tots.
No t'han parit per a dormir:
et pariren per a vetlar
en la llarga nit del teu poble.
Tu seràs la paraula viva,
la paraula viva i amarga.
Ja no existiran les paraules,
sinó l'home assumint la pena
del seu poble, i és un silenci.
Deixaràs de comptar les síl·labes,
de fer-te el nus de la corbata:
seràs un poble, caminant
entre una amarga polseguera,
vida amunt i nacions amunt,
una enaltida condició.
No tot serà, però, silenci.
Car diràs la paraula justa,
la diràs en el moment just.
No diràs la teua paraula
amb voluntat d'antologia,
car la diràs honestament,
iradament, sense pensar
en ninguna posteritat,
com no siga la del teu poble.
Potser et maten o potser
se'n riguen, potser et delaten;
tot això són banalitats.
Allò que val és la consciència
de no ser res si no s'és poble.
I tu, greument, has escollit.
Després del teu silenci estricte,
camines decididament.

(Vicent Andrés Estellés).

«Camines decididament», diu Vicent Andrés, perquè es tracta d'assumir per necessitat, i posar-se en moviment per voluntat. Estimar no seria res si no exigís caminar, bategar, tocar, ballar i finalment morir. Record un text que llegíem nosaltres, els adolescents, quan començàvem el camí sense final de ser adolescents, un llibre de Francesco Alberoni titulat *Enamorament i amor*. Era un exemple de la incansable voluntat de repetir centenars de vegades una sola idea: l'amor és institució, arribada; l'enamorament és viatge, camí. Quantes de vegades no hem sentit "hem d'estimar la nostra cultura", o "la nostra llengua". Estimar una llengua i moure's, viure, amb una altra. Això volien. Estic segur que qualcú veurà o sentirà *Ferments* i dirà "Heu pervertit la Sibil·la". Afortunadament, dic jo. Afortunadament, Júlia Colom. Afortunadament hem pervertit la Sibil·la. La perversió és la "separació de la norma en la conducta" (DIEC). En aquesta vida només les perversions ens fan feliços. Com pot haver-hi creació sense transgressió? Es parla de rondalles, en aquesta pel·lícula. Dels ritmes i la música de les rondalles. Es conten rondalles, al disc, en català i en rus. La primera funció que ha de complir una rondalla meravellosa per començar a funcionar és allò que el filòleg rus Vladimir Propp anomenava la transgressió de la prohibició. Sense això no hi hauria cap heroi de rondalla que s'allunyàs de casa o s'internàs al bosc. Sense aventura no hi ha premi final, no hi ha vida.

En aquesta obra en Biel Majoral canta "M'estim més plorar de dret / que riure d'agenollat". És la necessitat d'aixecar-se, de fer camí per allà on no hi ha camí, amb l'experiència atresorada durant segles, però a punt per aplicar-se a allò que encara desconeixem. Record molt bé el poema que J. V. Foix va regalar al II Congrés Internacional de la Llengua Catalana:

Obrim serens la nostra parla
als mil parlars del món amic,
amb les clarors d'un verb antic
vora la mar i al peu dels cims.

I aquí hi ha un verb antic... però també aquí hi ha qualque cosa més que un verb antic. Aquí hi ha un verb empeltat del coneixement de la mar i dels cims, que es mostra apte per parlar de qualsevol cosa i de dialogar amb qualsevol cultura. Hem hagut de viure la vergonya de sentir-nos dir que havíem de parlar "el català dels nostres padrins". I tant, com els nostres padrins parlaven català! Però quin català? Un català privat a l'escola, als mitjans de comunicació, a les instàncies oficials? Ara ja no hi ha qui pugui negar la unitat de la llengua. La veritat ha guanyat. Però encara hi ha qui posa traves a la integritat de la llengua. No al reconeixement de la unitat, sinó a la defensa i a la promoció de la integritat de la llengua. Jo reclam la vostra atenció sobre això: una llengua de glosador, una llengua de poeta, una llengua de sopes i de tradició, però també i sobretot una llengua que sona magnífica i potent damunt ones de jazz i que transgredeix si vol la pròpia tradició. Una llengua que obrim al món, però no mai serens, ben al contrari! L'obrim amb follia, amb frenesia, amb la desesperació d'estimar o d'agredir. No a l'amor instituït per la llengua! Sí a l'enamorament creatiu per la llengua! Caminem!

Però després, quan ja he caminat una estona, faig una aturada i em gir, content de no quedar com una estàtua de sal: mir aquesta obra com si no hagués sentit mai aquestes cançons, aquestes gloses, com si fos un estranger que hi arribàs pel camí del jazz. Contempl el paisatge meravellat i veig com la música que estim s'ha enriquit, ha integrat veus i paraules que em duen cap a un determinat sentit de la història, i pens en el que va escriure T. S. Eliot sobre el sentit de la història: "el sentit de la història empeny l'home a escriure no només amb la seva pròpia generació dins els ossos, sinó amb la sensació que la totalitat de la literatura europea des d'Homer i, dins aquesta literatura també tota la

literatura del seu país, existeix simultàniament i compon un ordre simultani”. També em ve a la memòria *He and she*, de Wynton Marsalis, pel que hi ha aquí de música i poesia, però a *Ferments*, més enllà de les paraules, descobresc nous sentits a la música: els del gust, l’olfacte i el tacte... i també aquell sisè sentit que Llull ja anomenava “affatus” i que no és més que el llenguatge com a instrument per captar la realitat i que a Mallorca es concreta, des de fa gairebé vuit segles en “aquesta pàtria que sols es pronuncia” i que es diu català.

I caminam, aquí mateix, amb un bon guia. Imaginar-se un país on les coses són normals, on tot és inexhauriblement àgil i valent, on la vida pot créixer amb tota l’exuberància de la naturalitat quotidiana que ens han negat, aquesta és l’obligació de qualsevol ciutadà. Assenyalar el camí cap a aquesta normalitat creativa, aquesta és la contribució a la llibertat que ha fet en Miquel Brunet: no només pensar que una cosa és possible, sinó treballar-hi per ajudar-la a néixer i fer-se realitat és la tasca de l’artista. Ja sé que són moltes les persones que han participat en aquest projecte, que és un projecte col·lectiu i la suma de molts esforços, però, tanmateix, gràcies, Miquel, per la idea, pel geni i per l’enorme generositat d’aquesta feina.

Nicolau Dols
4 de juny del 2015.